

שמעתא עמיקתא

גליון תק"ל | פרשת מטות בחו"ל פנחס | תשפ"ב | קהילת הנדכי הישיבות | רמות ב' | ירושלים תובכ"א

הלכות מצויות לבין המצרים (א)

משיעורי הרה"ג הרב יוחנן בורגר שליט"א
מו"ץ וראש כולל הוראה רמות ב'

מנהגי אבלות

תחילת מנהגי האבילות (מי"ז תמוז בלילה או ביום)

מנהגי האבילות של בין המצרים יש אומרים שמתחילים בליל י"ז בתמוז. נחיים שאל (ח"א סי' כד), הגריי"ק זצ"ל (ארחות רבנו ח"ב עמי' קכו אות ו) ואור לציון (ח"ג פכ"ה אות ג). ובא"א מבוטשאטש (סי' תקנא) מסתפק האם מנהגי האבילות מתחילים מבין השמשות או מהלילה. ועיין עוד בזה במועדים וזמנים (ח"ח ססי' יג) ובצ"ח (ח"י סי' כו). וי"א שמתחילין מהיום (ולא מהלילה). נאג"מ (או"ח ח"א סי' קסח וח"ג ססי' ק). וכן הביא בשערי המצוינים בהלכה (סי' קכב אות א). והעיקר כדעה הראשונה. [שבט הלוי (ח"ח סי' קסח) ועוד]. ולצורך נישואים נוהגים לעשות החופה לפני השקיעה קודם ליל י"ז בתמוז, ובאופן זה מותר אף לעשות הסעודה בליל התענית. [הגר"מ זצ"ל (נד בהמ"צ עמי' יד הנחות יא-יג)]. ועי' להלן לענין י"ז בתמוז החל בשבת.

נישואים

מנהג שלא לישא אשה בימים אלו

בני אשכנז נוהגים להחמיר שאין נושאים נשים מי"ז בתמוז עד אחר ט' באב. [רמ"א (סי' תקנא סעי' ב)]. והטעם שנהגו להחמיר בזה כי לא מסמנא מילתא (אבל מעיקר הדין אין איסור). [מ"ב (סי' יד)]. אולם בני עדות המזרח נוהגים להחמיר מראש חודש אב. [שו"ע (סי' תקנא סעי' ב) ואור לציון (ח"ג פכ"ה אות א)]. אמנם יש מבני ספרד שנהגו כדעת הרמ"א שלא לישא אשה מי"ז בתמוז. [בן איש חי (דברים אות ד) ואור לציון (שם בהגה)]. ומנהג הספרדים בארץ ישראל להקל. [אור לציון (שם בהגה)].

מחזיר גרושתו

מותר להחזיר גרושתו מן הנשואין בימים אלו. [מ"ב (סי' טו)].

סעודת אירוסין

אין עושין סעודת אירוסין מ"ח עד ת"ב, אבל ליארס בלא סעודה מותר. [שו"ע (שם) ומ"ב (סי' טז)]. ועי' בכה"ח (אות מד) שיש נוהגים שלא לארס ולא לשדך בבהמ"צ, וכת' שכל א' ינהג כמנהג מקומו.

סעודת תנאים

מותר להתקשר בכתיבת תנאים בימים אלו, ומ"מ סעודה אסור לעשות אף באופן זה (מ"ח עד ת"ב), ואפילו בלא ריקודין ומחולות ואפילו בשבת אסור לעשות סעודה בשביל זה. מיהו מה שנוהגין לאכול מיני מרקחת בשעת כתיבת התנאים לא מיקרי סעודה. [מ"ב (סי' טו ויט)]. ולענין שירה וריקוד עיין להלן.

ריקודים וזמר

ריקודים

אסור לעשות ריקודין ומחולות של רשות מי"ז בתמוז ואילך. (ובמקום מצוה, עי' להלן). [מ"ב (סי' תקנא ססי' טז)].

שמיעת זמר

לכתחילה יש להמנע מלשמע נגינות מכלי שיר במשך כל השנה. [עי' בסימן תק"ס (שם) ג, ואכמ"ל]. אולם אף המיקל לשמוע נגינות במשך השנה, אין לו לשמוע נגינות מיום שבעה עשר בתמוז עד לאחר תשעה באב. [עי' בביאור הלכה (סי' תקנא ד"ה ממעטים)]. וכן פסקו האג"מ (או"ח ח"ד סי' כא אות ד) והמנח"י (ח"א סי' קיא אות ד). וכן הוא במבתי לוי (עמי' ה אות ו) ועוד. ואפילו שירים מטי"ב וכדומה דינם ככלי זמר לענין זה. [הגרש"ז"א זצ"ל (הליכ"ש פי"ד הגה ד)].

שירה שאינה מעוררת ריקוד

מותר לשמוע שירה שאינה מעוררת ריקוד (כגון שירי רגש), משום שהיא איננה בכלל המנהג. ומ"מ נכון להמנע אף משירים אלו. [הגרש"ז"א זצ"ל (שם אות ג והנה ח)].

שירה בפה

שירה בפה מותרת אף בבין המצרים. [עי' בש"ח (פאה"ש מעי' בין המצרים סי' א אות י). ועי' עוד באג"מ (או"ח ח"ד סי' כא אות ד)]. ויש מחמירים בשירה בפה שהיא ברבים (כי יש בזה שמחה). [הגרש"ז"א זצ"ל (תורת המועדים סי' א אות א)]. ומ"מ יש להמנע אף משירה בפה מ"ח אב עד תשעה באב, שהרי משכנס אב ממעטים בשמחה. [אור לציון (ח"ג פכ"ה אות ב)]. ושירה בפה בשעת הלימוד, או לצורך התעוררות ליראת ה' מותרת בכל אופן. [עי' במועד כחי (סי' י אות יט)], בש"ח (פאה"ש מעי' ביה"מ סי' א אות י) ובש"ח הקהתי (ח"א סי' קפט)].

שירה מטי"ב ללא ליווי זמר

קלטות וכדומה ללא ליווי כלי זמר מותרים. [עי' באג"מ (או"ח ח"א סי' קסח) כי נחשב לשירה בפה (שם מיירי לענין איסור שמיעה בכל השנה) וכן הוא בצ"ח (חט"ו סי' לג)]. אלא שלכתחלה יש להחמיר בזה. [לחוש לדברי השבט הלוי (ח"ב סי' י אות ב) דס"ל שזה שנחשב לשירה בכלי. ולמקילים יש דרון לענין מוזיקה וקאלית שיש לה ליווי מוזיקלי הנשמע ככלי שיר אלא שהוא עשוי ע"י אמצעים אלקטרוניים המבדלים סוגי קולות עד שהדבר נשמע ככלי שיר, האם נדון אותם כשירה בפה או דלמא מחמת שנשמעים ככלי שיר יש לאסור. ולכאוי אם דינם כשירה בפה היה עליו להתיר שירים אלקטרוניים שהם חיקוי של כלי זמר ואין בהם כלי שיר אמיתיים כלל. אלא שיש לחלק דבני"ד כיון שמקורם מקול אדם אין בדינו לאסור דאין לנו אלא מה שאסור חז"ל, משא"כ מוזיקה אלקטרונית הנ"ל דייל דכיון שעשויים ע"י תוכנות עשויות להשמיע כלי שיר ממש דינם ככלי שיר דומים דכלי הנקרא אורגן וכדוי שהוא כלי שיר חשמלי ולא מצינו פוסקים המתירים לשמועם. ועי' בזה בשמעתא עמיקתא גליון שצ"ד].

סובל מעצבות, דכאון או חולי עצבים

אף אם סובל מעצבות או מחוסר מנוחת הנפש אין להתיר לשמוע זמר, אלא אם כן סובל מדכאון, שרשאי לשמוע עכ"פ עד ראש חודש אב (והכל לפי הענין). וחולה עצבים מותר לו לשמוע כלי שיר אפילו ביום תשעה באב. [אור לציון (ח"ג פכ"ה אות ב)]. ועיין בסמוך שיש מקילין בזה יותר.

לצורך חולה (לחזק מזגו)
מותר לנגן לצורך חולה לחזק מזגו. [הגרש"ז"א זצ"ל (שם פי"א הגה 54)]. ועי' בדברי יציב (סי' רמו)].

שומע כדי להפיג בדידות או פחדים
מותר לשמוע זמר כשעושה רק על מנת להפיג בדידות או פחדים. [הגרש"ז"א זצ"ל (שם פכ"ה הגה 8)].

בשעת הנהיגה

הנוהג במכונית וכדו' ונצרך לשמיעת מוזיקה כדי שלא ירדם וכדומה, רשאי לשמוע, על מנת למנוע הסכנה הכרוכה בזה. [דלא גרע מהא דכת' המ"ב (סי' תקס ס"ק יג), עינייש, והכא קיל טפי כי יש חשש סכנה. ועי' לקמן לענין קייטנות לילדים. ועי' בשמעתא עמיקתא גליון שצ"ד].

לצורך התעמלות מטעמי בריאות

מי שזקוק לעשות התעמלות מטעמי בריאות, ולצורך כך צריך לשמוע זמר, בעת הצורך הדבר מותר, בתנאי שאינו עושה לשם הנאה כלל. [כן שמענו בשם הגרש"ז אולמן זצ"ל ע"פ המ"ב (סי' תקס ס"ק יג)]. ועי' לקמן לענין שירה בקייטנות].

אינו מכוון לשמוע

השומע כלי זמר בעל כרחו כגון באוטובוס וכדו', אינו עובר איסור, ואינו צריך לאטום אזניו שהרי אינו מתכוין להנות. [עני' בשו"ע (וי"ד סי' קמב סעי' ו), רמ"א (שם) ושו"ד (סי' לד)]. שו"ר שכן פסק הגר"ח"ק שליט"א (קרא עלי' מונע פ"ב אות ה בתיקונים)].

צלצול פלאפון

מכשיר פלאפון שצלצולו מנגינה של שירים העשויים להביא לידי ריקוד, ראוי להחליף הצלצול בימים אלו לצלצול אחר, אולם אין איסור בדבר. [לכאוי אין חיוב בזה כיון שאינו צלצול המיועד לשמח, אלא לסימן שמתקשרים אליו, ומ"מ ראוי להחליף כיון שיש בזה משום קצת שמחה, והכל לפי הענין. ופעמים שמפעילים שיר עבור המתקשר כדי להנעים ההמתנה (שיחה ממתנה), ולכאורה גם שיר זה אין בעל חוב חייב להחליפו כי אין מטרת השיר לשם ריקוד כלל אלא להנעים ההמתנה. ועי' לקמן לענין שפירורים המשולבים עם קצת שירים ושירה בקייטנות. ושוי"מ שדעת הגר"ח"ק שליט"א (תשובות הגר"ח עמי' קט תשובה 18) שאין בצלצול פלאפון משום איסור שמיעת שירים. ועי' בהליכות והנהגות (עמ' 6) בשם הגרש"ז"א זצ"ל ועי' עוד בזה בשמעתא עמיקתא גליון שצ"ד].

מוזיקת רקע (בחנויות וכדו')

במקומות שמפעילים מוזיקה להנעים ההמתנה והקנייה של הלקוחות (כמו שמצוי בחנויות וכדו' או בטלפון עד קבלת השירות), ראוי להפעיל בימים אלו מוזיקה שאינה מסוג השירים העשויים להביא לידי ריקוד. [ועי' מ"ש"כ בהערה דלעיל. ועי' בשו"מ (מהדו' ו' סי' קסג)].

סעודת מצוה (ברית מילה, פדיון הבן, בר מצוה וכדו')

יש אומרים שבסעודת מצוה הנערכת בימי בין המצרים מותר להשמיע שירים המלווים בכלי נגינה. [ושכנ"ג (סי' תקנא הגב"י אות ל) לענין ברית מילה. וכן פסק בשו"ת חיים שאל (לחיד"א סי' כא) וכתב שם שמנהג הספרדים להקל בזה. ועי' באבני יספה (או"ח סי' קיב)]. ויש מחמירים. [סידור היעבי"ץ. ואף בסעודת מילה אוסר. והביאו היפה ללב (ח"ב סי' תקס אות ז). וכן בא"ר (סי' כו) כתי דאין ליקח מנגנים לשם סעודת מצוה בימים אלו. וכן פסק הגרש"ז"א זצ"ל (תורת המועדים סי' א אות ג) לענין סעודת בר מצוה, ברית מילה וכדומה]. ומכל מקום אף לשיטתם מותר לשיר בפה אלא שגם בזה ימנעו מהרגילות. [הגרש"ז"א זצ"ל (שם)]. ולמעשה מנהג בני אשכנז להחמיר בזה. [הגר"ח"ק שליט"א (יד לבין המצרים פי"ו הגה א)]. ובני ספרד הנוהגים היתר יש להם על מה שיסמוכו. [כה"ח (סי' תקנא אות מ)].

מסיבת תנאים

מותר לעשות מסיבת תנאים (ללא סעודה אלא באכילת מיני מרקחת). [מ"ב (סי' טז)]. ובאופן זה מותר אף לשיר שירי שמחה, אבל אסור לרקוד. [הגרש"ז"א זצ"ל (שם פי"ד אות ד)].

קבלת התן בשירה כנהוג בישיבות

מותר לעשות קבלת חתן בשירה וכו' כנהוג בישיבות הקדושות בשאר ימות השנה, אבל לא ישירו במחאית כפים וכדו', כדי שלא יבואו לידי ריקוד. [הגרש"ז"א זצ"ל (שם פי"ד הגה ו)]. ואפשר שאף המחמירים בשירה בפה ברבים כמבואר לעיל יודו כאן דיש צורך מצוה קצת. **שבע ברכות**

יש מתירים בסעודת של ז' ימי המשתה ריקודים וכלי שיר. ויכול כל אדם להיות שם ולשמוח בשמחתם. [בנעל האג"מ (משנה הלכות ח"ו רסי' קט) והמשנה הלכות ח"ו רסי' קט)]. וי"א שמותר ריקודים, אבל יש להמנע מכלי שיר. [הגר"מ זצ"ל (יד לכה"מ פי"ו הגה 14)]. וכן הביא במשנה הלכות (שם) סוברים כן. ודעת השבט הלוי (ח"ג סי' קנז וח"י סי' פא אות ב) דאין לעשות תזמורת וריקודים. **ריקוד אחר קידוש לבנה**

יש אומרים שמותר לרקוד ולזמר "טובים מאורות" אחר קידוש לבנה אף בימים אלו (לנוהגים לקדשה לפני ת"ב או בליל עשירי באב). [הגרש"ז"א זצ"ל (שערי נחמה ש"ג פי"ו אות יא)]. ויש אומרים שכן המנהג. [הגר"ח"ק שליט"א (אשי ישראל תשובה שמ)]. וי"א שלא נוהגים כן. [הגרש"ז"א זצ"ל (הליכ"ש תפלה פט"ו הגה 22)]. ולמעשה כל אחד ינהג לפי מנהג מקומו.

הכנסת ספר תורה

יש להימנע מלערוך הכנסת ספר תורה בתשעת הימים אפילו ללא תזמורת אלא בשירה בפה בלבד. ואם יש טעם לעשותה דוקא בימים אלו, אם שרים רק בפה מותר. [הגרשז"א זצ"ל (ישיא יוסף אר"ח ח"ג סי' קלט)].

לנגן בבית המשתה (לצורך פרנסה)

ישראל שפרנסתו בכלי זמר אצל עכו"מ בבית המשתה (וכן הדין לצורך בן ספרד הנוהג היתר להתחתן בימים אלו), מותר לו לנגן, משום שהוא לצורך פרנסתו.

ומכל מקום אין להקל אלא מ״ז בתמוז עד ר"ח. [ביאור הלכה (סי' תקנא ד"ה ממעטים)].

לנגן לצורך עכו"ם למנוע איבה

ישראל שפרנסתו בכלי זמר וכדומה רשאי לנגן עבור עכו"ם בבית המשתה, משום חשש איבה (אפילו אינו עושה כן על מנת להתפרנס). אלא שמר"ח עד ת"ב עליו לישמט. [בן איש חי (דברים אות ה)].

ללמוד לנגן

המלמד מוזיקה לתלמידים שאם לא ילמד יפסיד פרנסתו עבור ימים אלו, מותר לו לנגן עד שבוע שחל בו ת"ב. [זכר שמחה (באמברגר סי' יז)]. ועי' עוד בסמוך.

ללמוד לנגן

הלומד לנגן ואם לא ילמד יפסיד שכר הלימוד החייב לשלם עבור ימים אלו, רשאי לנגן עד שבוע שחל בו ת"ב. [זכר שמחה (באמברגר סי' יז)]. אמנם במקום שאין הפסד, י"א שאין להתיר ללמוד נגינה בימים אלו. [מהר"ם שיק (יו"ד סי' שסה) ובעל שבט הלוי (מבית לוי עמי ה אות ז)]. ועי' בכה"ח (אות מא)]. ויש מי שאומר שאם לומד עתה על מנת להתפרנס מזה מותר [אג"מ (אר"ח ח"ג סי' פז)], אבל לשם הנאה אסור. [אג"מ (שם) ואור לציון (ח"ג פכ"ה אות ב)].

הינרך הקטנים

יש לחנך הקטנים שהגיעו לחינוך, שלא לשמוע שירים בימי בין המצרים. [אג"מ (אר"ח ח"ד סי' כ אות ד)].

לצורך הרדמת הילדים

בשעת הצורך מותר לזמר או להשמיע זמר על מנת שהקטנים ירדמו. [שעה"צ (סי' תקס אות כה)]. ואם הגיעו לחינוך יש להמנע אלא אם כן קשה להם להרדם בלא זה.

[עי' משי"כ בסמוך לענין גני ילדים. אלא דלכאוי צ"ע אמאי השעה"צ היה צריך לצרף שם דעת המקילים שירה ללא כלי נגינה, הרי בלא"ה שרי דומיא דהא דהתיר שם במ"ב (סי' יג) לענין מושכי ספינות, וצ"ע]].

גני ילדים וקייטנות

אין לשיר בגני הילדים ובקייטנות שירים המביאים לידי שמחה, אבל סתם שירים מותר. [הגר"ק זצ"ל (חוט שני שבת ח"יב עמי שכה)]. ואם בלעדי שירים של שמחה קשה לנהל את הילדים יש להקל בכל אופן. [הר"י קמנצקי זצ"ל (אמת ליעקב עמי רכז בהגה) ע"פ המ"ב (סי' תקס ס"ק יג)].

סיפורים משולבים עם מעט שירים

קלטות סיפורים אף אם משולבים בהם מעט שירים מותר לשומעם בימים אלו. [הגרשז"א (פ"י"א הגה 53) לענין ספה"ע, ונראה דה"ח בני"ד].

להשתתף בחתונה הנערכת בימים אלו

הכרו הנוהג היותר להתחתן בימים אלו

הנושא אשה בימים המותרים להתחתן על פי מנהגו, מותרים חבריו הנוהגים איסור באותם הימים להשתתף בשמחתו ולשמחו. [אור לציון (ח"ג פכ"ה אות א)]. ועי' בדברי הגרשז"א זצ"ל (הלכ"ש פסח פ"יא אות ט)].

החתונה שנערכת שלא כדיון בימים אלו

הנושא אשה בימים שנוהגים בהם איסור, אף על פי שעושה שלא כדיון מכל מקום יש מקום לומר שמותר להשתתף בחתונה ולשמחו. [משנה הלכות (ח"ו סי' קט ד"ה וגדולה). עיי"ש דטעמו כי מה שנהגו שלא לישא אינו מדינא אלא משום דלא מסמנא מילתא, עיי"ש]].

רב אשכנזי לסדר קידושין עבור זוג ספרדי

ראוי שלא יסדר רב אשכנזי קדושין לספרדי הנושא אשה בימים אלו (כשיש רב ספרדי שיכול לעשות כן במקומו). [הגרשז"א זצ"ל (שם הגה ח)].

תספורת

מנהג שלא להסתפר

בני אשכנז נוהגים שלא להסתפר מ״ז תמוז עד עשירי באב. [ענין ברמ"א (סי' תקנא סעי' ד)]. אולם מנהג עדות המזרח שלא להסתפר רק בשבוע שחל בו ט' באב (וענין בזה להלן בהלכות שבוע שחל בו ת"ב). [ענין בשו"ע (סי' תקנא סעי' יג) ובבן איש חי (דברים אות יג)].

שער הזקן

איסור תספורת כולל אף שער הזקן. [שו"ע (סי' תקנא סעי' יג) ומ"ב (סי"ק פ] ואפ"י אלו שרגילים לגלח זקנם כל שבוע, המנהג שלא מגלחים מ״ז בתמוז. [שבט הלוי (ח"י סי' פא אות ג)].

שער השפה

מותר לגלח השפה (שערות מזוית הפה לזוית השניה למעלה מן השפה, כל פתיחת הפה) אם מעכב האכילה. [שו"ע (סי' תקנא סעי' יג) ודברי סופרים (קיצור הלכות אבלות פ"מ הגה ה) ע"פ הרמב"ן]. ופירוש "מעכב האכילה" שהשפה מתלכלכת בשעת אכילה והוא טרוד ליזהר שלא תתלכלך או לנקותה (שהדבר מעכב האכילה). [דברי סופרים (שם)].

שער שבצדעין

מותר לאשה לגלח ריבוי שער שבצדעין. [מ"ב (סי' תקנא ס"ק עט)].

שער הגבות וריפי העינים ושאר הגוף

מריטת שער ריסי העין או שער הגבות לא חשיב תספורת ומותר לגלחן בכל ימי בין המצרים (ואף לגברים במקום שאין משום "לא ילבש"). [הגרשז"א זצ"ל (הלכ"ש פ"י"ד הגה ט)]. וכמו כן שער הרגלים אינו בכלל תספורת. ויש אומרים שמכל מקום מר"ח ואילך הנשים יעשו רק הצר"ך כדי שלא יתגנו לבעליהן. [בעל השבט הלוי (מבית לוי ביהמ"צ עמי ה הגה ב)]. וכמו כן לצורך טבילת מצוה בליל עשירי באב יכולה לגלח שער הגוף ערב ת"ב, אפילו אחר חצות, הגרשז"א זצ"ל (אשרי האישי פ"ע אות ה)].

הורדת קצת שערות

אפילו אינו מגלח אלא מקצת שערות אסור אם יש בו משום יפוי. [עני' בשו"ע (יו"ד סי' שצ סעי' ו) שמבואר שאבל מותר לסרוק שערו בימי אבלו אע"פ שודאי משיר שער כי בתלישת קצת שערות אינו מפיא את עצמו. ובדרך זה כתי' השעה"צ (סי' תקנא ה"לכת חכ), ומבואר שאם מכוון לגלחם אסור. ועי' בב"ח (יו"ד שם אות יז)].

סירוק שערות הראש

מותר לסרוק השערות בימים אלו. [מ"ב (סי' תקנא ס"ק כ)].

תספורת לכבוד שבת

אסור להסתפר אפילו לכבוד שבת, כי אין הרגילות להסתפר בכל שבוע. [מ"ב (סי"ק

לב). אולם ע"י בביאור הלכה (ד"ה וכן לכבוד) שצי"ד להקל בזה].

תכפוחו אבילות של מת ושל שבת זו

מי ששלמו ל' יום של אבלותו בתוך שבוע שחל ת"ב להיות בתוכה והכביד שערו, מקיל בתער (משום שאין זה יפוי) אבל לא במספרים. [שו"ע (סי' תקנא סעי' טו) ומ"ב (סי"ק פז)]. וזהו דוקא כשחל יום שלשים בשבוע שחל ת"ב, אבל כשחל מקודם לזה יש אומרים שמותר לו לספר אף לבני אשכנז שנוהגין איסור מ״ז בתמוז. ויש אומרים שאין להקל כ"א כשחל יום שלשים לפני ר"ח. [מ"ב (סי"ק פז)]. ובמקום הדחק יש מקום להקל. [שעה"צ (אות צג)].

אשכנזי עבור ספרדי

אשכנזי, יכול לספר בן ספרד הנוהג להסתפר בימים אלו. [הגרשז"א זצ"ל (שם פ"י"ד הגה ח) והגר"ק זצ"ל (קרא עלי מועד עמי טז הגה יג)]. ומ"מ אם יש אחר הנוהג היתר היכול לעשות עבורו, עדיף טפי. [הגרשז"א זצ"ל (שם)].

ספרדי הנמצא בישיבה אשכנזית

בן עדות המזרח (הנוהג היתר בתספורת עד שבוע שחל בו ת"ב), הלומד בישיבה של אשכנזים, רשאי להסתפר בימים אלו. [הגרשז"א זצ"ל (שם פ"י"ד אות ו) דכיון דכו"ע יודעים שיש בזה מנהגים שונים אין משום לא תתגודדו].

התחיל להסתפר והגיע זמן איסור תספורת

ישב להסתפר אפילו עדיין לא התחיל התספורת, והגיע זמן האיסור (ענין לעיל לענין התחלת הזמן), יש אומרים שכיון שכבר ישב רשאי להסתפר, ויש אוסרים, וכן עיקר. ואם כבר התחיל להסתפר לפני זמן איסור. יש אומרים שודאי רשאי לגמור. ויש אומרים שמותר לו לגמור דוקא אם יש בזה משום כבוד הבריות (ואף ישראל רשאי לעשות כן עבורו), וכן עיקר. [עני' בב"י (יו"ד סי' שצ), בשו"ע (שם סעי' ב) ונוש"כ. ועי' באורך בשמעתא עמיקתא גליון סי"ז].

המותרים להסתפר

נשים

אחד האיש ואחד האשה שוין באיסור תספורת. [מ"ב (סי' תקנא ס"ק עט)]. ויש מפוסקי עדות המזרח הסוברים שנשים מותרות להסתפר בשבוע שחל בו תשעה באב. אלא שטוב לדחות התספורת לאחר תשעה באב אם לא מוכרחות להסתפר כעת.

[אור לציון (פכ"ז אות ג)].

לצורך צניעות

גילוח לצורך צניעות, כגון שלא יצא שער מכיסוי הראש מותר. [בעל שבט הלוי (מבית לוי ביה"מ עמי והגה ב)].

לצורך טבילת מצוה

הנוהגות תמיד לגלח שיערה לטהרתה מותרת לעשות כן בין המצרים. [הגרשז"א זצ"ל (שם פ"י"ד הגה י)].

לצורך שידוכין

לצורך שידוכין יש להתיר אפילו תספורת הראש, לנערה, אף מר"ח אב ואילך עכ"פ עד שבוע שחל בו ת"ב. [הגרשז"א זצ"ל (שם פ"י"ד הגה י), עיי"ש טעמן].

קטנים

אסור לגדולים לספר קטנים בשבוע שחל תשעה באב להיות בתוכה. [שו"ע (שם)]. וכתב הפמ"ג (א"א סי"ק לח) דכן מוכח מהרמ"א שדניתק ליה להשו"ע. ויש מחמירים לבני אשכנז מ״ז בתמוז או על כל פנים מר"ח. [עני' במ"ב (סי"ק פב) שכתב בשם הא"י דלדיון יש להחמיר בתספורת מ״ז בתמוז וכיבוס מר"ח, ובחז"א"א כתב דלצורך קטנים אין להחמיר אף לפי מנהגינו אלא בשבת זו, ע"כ. ובחנוך לנער (פכ"א סוף הגה ה) כתב דיש להחמיר עכ"פ מר"ח]].

הלאקה

תספורת ראשונה שמספרים ילדים בני שלש ("חלאקה") מותרת אף בשבוע שחל בו ת"ב (ויש לעשותה בצנעה), אבל ראוי להקדימה קודם ג' שבועות. [בעל השבט הלוי (מבית לוי בין המצרים עמי ו אות ב) ועי' בחנוך לנער (פכ"א סי"ק א)]. ואם לא הקדימה יאחרנה לאחר ת"ב. [רבבות אפרים (ח"א סי' שלו אות ב)].

הציצה בין הראש לתפילין
מותר לגלח השער לצורך מניעת חציצה בין הראש לתפילין. [הגרשז"א זצ"ל (שם פ"י"ד הגה 19)].

גלוח לצורך סיכה להסרת פצעים

מותר לגלח השער לצורך סיכה להסרת פצעים עד שבוע שחל בו ת"ב. [הגרשז"א זצ"ל (שם הגה 56 19)].

במקום הפסד ממון

העוסק באיזה מסחר שאם לא יספר את זקנו בימי בין המצרים יש חשש הפסד גדול ואיבוד פרנסה, יש להתיר לו להסתפר. והכל לפי ראות עיני המורה. [הגרשז"א זצ"ל (שם פ"י"ד אות ו)]. ויש מותרין רק עד שבוע שחל בו ת"ב אם לא באופן שכשימנע מלספר לא יוכל לעבוד ויהיה לו קשה למצוא ממון כדי לפרנס בני ביתו (שלא יוכל למצוא הלואה אלא בקושי). [אג"מ (אר"ח ח"ד סי' קב וח"ה סי' כד אות ט)]. ודעת הגרשז"א זצ"ל (הלכות חג בחג הגה 65) להחמיר שלא להסתפר במקום הפסד ממון ושם מיירי לענין ספה"ע וק"ו לימי בין המצרים. [עני' בורע אמת (סי' טט) ובשכ"ל עבדי (ח"ה סי' נה אות ב)].

הולך לפני שרים

ההולכים להשתדל לפני שרי ממשלה וכיוצא בזה, יש מקום להתיר להם להסתפר, ויש לעשות שאלת חכם. [שבט הלוי (ח"י סי' פא אות ג)]. ועי' בורע אמת (ח"א סי' סט) ובחתי"ס (אר"ח סי' קנח)].

בעלי ברית

אם יש מילה בימי בין המצרים, יש אומרים שבעלי הברית רשאים להסתפר. ויש אוסרים. והמיקל יש לו על מי לסמוך, פרט למקום שיש מנהג להחמיר. [עני' בשע"ת (אות א) שהביא מח' בזה, והמ"ב (סי' תקנא ס"ק ה) ציין לדבריו. ובשעה"צ (אות ד) הביא מהחתי"ס שמתיר לבעל ברית לספר, אבל לא לאבל ממש במילה בתוך שלשים]. ועי' בשבט הלוי (ח"י סי' פא אות ז) שדעתו שהמנהג באר"י להחמיר. ובמבית לוי (בין המצרים עמי ו בהגה) כתי' שיש מקומות שנוהגים להקל לגמרי ויש מקומות שנהגו להקל רק בשער הזקן, עיי"ש. ולדעת המתירים להסתפר יש לומר שמותרים להסתפר אפילו ביום שלפני המילה סמוך לערב קודם הליכת לבית הכנסת. ואם חלה המילה בשבת מותרים להסתפר ערב שבת. וכמ"ש המ"ב (סי' תצ ס"ק יג) לענין ספירת העומר].

בר מצוה

נער הנעשה בר מצוה בימי בין המצרים אינו רשאי להסתפר. [עיי' בשערי תשובה (רס"י תקנא) שבהיא מוח' לענין תספורת לבעל ברית. והביאו המי"ב (שם ס"ק ה), ושם מייירי מר"ח אב. ועיי במבית לוי (חיי"ג עמ' ב) שהמנהג באר"י שלא להקל בזה בכל בין המצרים. ואי"כ ק"וי לענין חתן בר מצוה שאין להקל. וכן פסק במשנה הלכות (חיו"י סיי מה). ועיי בשערים מצוויינים בהלכה (סי' קכ אות ה)].

הקרואים לחתונה (של חתן שנוהג היתר לישא אשה בימים אלו)

הקרואים לחתונה (של חתן שנוהג היתר להנשא עד ר"ח) אינם רשאים להסתפר, אולם כאשר בלא תספורת ימנע מללכת לחתונה רשאי להסתפר בימים שנוהג איסור. ואף אם הוא מהקרואים שלא יקפידו עליו אם לא יגיע (וכל זה למתירים לבעלי ברית להסתפר בימים אלו). וישאל שאלת חכם. [אג"מ (חיי"ב סי' צה ד"יה ולכן אם). ועיי"ש דהיינו טעמא כי יש מצוה על כל אחד בשמחת חתן וכלה, וכשלא יסתפר לא יוכל להיות שם רשאי להסתפר, ול"ד לברית מילה שאין מתירין לכל הקרואים להסתפר אלא לאבי הבן והמוהל והסנדק, ששם אין מצוה על שאר אדם מצד עצמם שיבואו להברית אלא על אבי הבן הוא מצוה שיעשה בשמחה ברבוי עם ושיקרא חבריו לשמוח עמו, אבל בנישואין הוא מצוה על כל אדם שילכו לשמחת הנישואין].

נטילת צפורנים

נטילת צפורנים מותרת אפילו אחר ר"ח. ומשבוע שחל בו ת"י"ב נחלקו הפוסקים האם מותרת. ולהלכה לצורך מצוה (כגון משום חשב חציצה לטבילת מצוה או נט"י"י וכדו'), בודאי רשאי. ולכן לכבוד שבת כגון שחל ת"י"ב בשבת שרי בער"יש לטול הצפורנים. [מיי"ב (סי' תקנ"א ס"ק ב) ומהרי"ל דיסקין (קוויא סי' ה ס"ק סג). ועיי בט"ז (סי' יג) שהוא מהמחמירים דמייירי בשבוע שחל בו ת"י"ב. וכן תביא הנובי"ל (קו יוניד סי' צט) אליבא דשטיה זו]. וכן בשינוי כגון בידים או בשניים, שרי. [הגרשי"א זצ"ל (תורת המועדים אות ב) ואור לציון (פכ"ז אות ד)].

ברכת שהחיינו, הטוב והמטיב והגומל מלבושים החדשים וכדו'

יש אומרים שטוב לזהר מלומר שהחיינו בבין המצרים על מלבוש או שאר כלים. [שו"ע (סי' תקנא סעי' יז)]. ויש מקילין בזה. ומי"מ יש להחמיר. [מיי"ב (ס"ק צח)]. ולכן לא ילבש הבוד. [מיי"ב (ס"ק צט). ובטעם האוסרים עיינן בספר חסידים (סי' תתנ) ובמ"א (ס"ק מב) דכיון שהזמן הוא זמן פורענות אין לברך ישהחיינו והגיענו לזמן הזה"י. ועיי בסי"ח שמבואר שאין בזה איסור אלא מדת חסידות. ועיי באבני"ז (סי' תכח). ועיי במהרי"ל (סי' לא) ובביאור הגר"א (שם). ויוצא שהאיסור הוא מחמת הברכה ולא מחמת עצם אכילת הפרי. אולם בשו"ת פלא יועץ (חיי"ב סי' כח) הביא בזה מנין ונטק כהמחמירים שהאיסור הוא באכילת הפרי. ועיי לקמן משי"כ לענין לצאת מדין שומע כעונה הנפי"מ בזה].

נעלים החדשות

מותר לחדש נעלים עד ראש חודש כיון שלא מברכים עליהם שהחיינו, אמנם מר"ח ואילך אסור. [מיי"ב (ס"ק מז וס"ק מה)]. ויש מפוסקי עדות המזרח שפסקו שמותר ללבושם (אפילו בשבוע שחל בו ת"י"ב) משום שאינן בכלל בגד מכובס ואין מברכים עליהן שהחיינו (ומי"מ אסור לקנות אותם מר"ח. ועיין עוד לקמן דיניי משא ומתן). [אור לציון (פכ"ז סוף אות א)].

מסכות פנים

מותר להשתמש במסכה חדשה אף בשבוע שחל בו. [כי אין הדבר בכלל בגד חשוב ואין בו משום שמחה. ועוד שיש צורך להחליפם משום הגיינה ולצורך הגנה יעילה צריך שהמסכה תהיה נקיה. וכן פסק הגר"י דניר שליט"א בשם הגרח"ק שליט"א].

פרי חדש

דין ברכת שהחיינו עד פרי שווה לברכת שהחיינו על מלבוש וכדומה המבואר לעיל, ולמעשה נוהגים להמנע מלברך, ועל כן לא יאכל בימים אלו פרי שמברכים עליו ברכת שהחיינו. [מיי"ב (ס"ק צט)].

פרי חדש שלא ימצא לאהר בין המצרים

פרי שלא ימצא אחר ט' באב, מותר לברך ולאכלו בבין המצרים. [רמ"א (סי' תקנא סעי' יז)]. ואם יוכל לשומרו במקרר, ישמרנו עד לאחר ימי בין המצרים. ואם נשמר עד

השבת הקרובה בלבד, ישמרנו עד לשבת. [אור לציון (חיי"ג פכ"ה אות ג)].

לקח פרי חדש ובירך עליו ברכת הפרי

אם לקח בבין המצרים פרי חדש ובירך עליו ברכת הפרי, יברך עליו גם ברכת שהחיינו. [ברכ"י (סי' תקנא ס"ק יב), אבני"ז (סי' תכח אות ה) וכה"ח (אות רד). ועיי בכה"ח (אות רטו) שאם אכל ללא ברכה משום שחשב שאסור לברך י"א שאחר בהמ"צ יאכל פרי אחר חדש ויכוין לפטור גם אותו פרי].

התחיל לאכול ללא שהחיינו

אם אכל קצת מפריי חדש ללא ברכת שהחיינו לא יאכל עוד מאותו פרי. [כה"ח (סי' רכה אות מ). ועיי"ש שלאחר בין המצרים יקח פרי אחר חדש ויברך עליו שהחיינו ויכוין לפטור את זה].

חולה ומעוברת

חולה רשאי לאכול לאכול פרי חדש משום שהפירות פותחין לו את תאוותו לאכול דברים טובים ובמקום חולי לא קבלינן עלן. וכמו כן אשה מעוברת רשאית לאכול פרי חדש דשמא תתאוה ויגרום נזק לה ולולד. [מיי"ב (ס"ק צט)]. ויש אומרים שיברכו ברכת שהחיינו על הפרי'. [תשובה מאתבה (חיי"ב עמ' לו טור ד), כה"ח (אות ריא) והגרשי"א זצ"ל (נשא יוסף או"ח חיי"ג סי' קמג) בשם הגרשי"א זצ"יל]. ויש אומרים שיאכלו ללא ברכה זו, וכן עיקר. [מיי"ב (שם). ועיי בביאור טעמו של המי"ב בזה בשלמת חיים (סי' שז) ועיי משי"כ עיי"ז בישא יוסף (שם)].

קטנים

קטן שיש לו ידיעה קצת, אבל לא יודע להבחין בין ימים אלו לשאר ימות השנה, ומתאוה לפרי חדש, מותר לתת לו. ויברך שהחיינו, כדי שלא יטעה ולא יברך שהחיינו בשאר הימים. [ברכ"י (סי' תקנא אות ט), שערי"ש (שם) וכה"ח (אות ריב)].

על מצוה בזמנה (פדיון הבן וכדו')

מברכים ברכת שהחיינו על מצוה שהגיע זמנה כגון ברית מילה (במקומות שנוהגים לברך עליה שהחיינו כל השנה), פדיון הבן וכדומה, ולא יחמיץ המצוה על מנת להמנע מלברך שהחיינו. [שו"ע (סי' תקנא סעי' יז) ושבט הלוי (חיי"י סי' פד אות ג)].

מקיים מצוה פעם ראשונה

מי שמקיים מצוה בפעם ראשונה כגון נער שנעשה בר מצוה ומניח תפילין פעם ראשונה בימי בין המצרים, שיש סוברים שמברך שהחיינו, לא יברך. [הגרשז"א זצ"ל (שלמי מועד פ"ט עמ' תעו-תעז ושלמי שמחה עמ' תרנח) ואף שבדבר שזמנו קבוע מברכים שהחיינו שאני הכא דלא פסיקא מלתא לכוי"ע דמברכים. אולם באור לציון (חיי"ג פכ"ה אות א) משמע דסי"ל דבכה"ג רשאי לברך שהחיינו על דבר אחר עיי"מ חדות המצוה]. ומי"מ אם נעשה בר מצוה בסוף ימי בין המצרים, ויכל ללבוש בגד חדש לאחר תשעה באב ולברך שהחיינו, ילכו בברכתו גם על התפילין. [הגרשז"א זצ"ל (שם)].

בשבת

יש אומרים שאין לברך שהחיינו על בגד חדש וכדומה אף בשבת, ויש מקילין. ומעיקר הדין יש מקום להקל. [מיי"ב (סי' תקנא ס"ק צח). ועיי בערוה"ש (אות לח) שכתב שמהנינו שלא לברך שהחיינו מר"ח אב ואילך ואפי' בשבת]. ויש אוסרים בשבתות אלו עיי'פ האר"י ז"ל. [הארז"ל בשער הכוונות דף פ"ט עיי"ג, ברכ"י (שם אות י), חיים שאל (חיי"א סי' כד), כה"ח (שם אות רח) והאור לציון (חיי"ג פכ"ה הגה ג ד"יה והנה) מחמיר בזה]. ולמעשה יש אומרים שהמנהג הפשוט בחו"ל להקל. אבל באר"י המנהג הפשוט להחמיר שלא לברך ברכת שהחיינו אף בשבת. [בעל השבט הלוי (מבית לוי עמ' ז הגה א)]. וכל אחד ינהג כמנהגו.

בערב שבת (למקילין לעיל)

הלובש בגד חדש ערב שבת לכבוד שבת, יכול לברך שהחיינו אחר שקיבל עליו שבת. [הגרח"ק שליט"א (גליון מים חיים 89)].

בליל י"ז בתמוז

יש אומרים שמותר לברך ברכת שהחיינו בליל י"ז בתמוז. [מטה אפרים]. וי"א אף בליל שבעה עשר בתמוז אין לברך ברכת שהחיינו. [אור לציון (חיי"ג פכ"ה אות ג)].

כ"ז בתמוז שהל בשבת

כשיום י"ז בתמוז חל בשבת יש אומרים שלכולי עלמא מותר לברך. [מ"א (סי' תקנא ס"ק מב)]. ויש מחמירים אף בכה"ג. [ברכ"י (סי' תקנא ס"ק יא). ודעת בעל השבט הלוי (מבית לוי בין המצרים עמ' ג הגה טז) דיש להמנע מלברך].

בראש חודש

בראש חודש דינו כמו בשבת (עיינן לעיל). [שעה"צ (אות צט)].

בעשירי באב

אף ב"י באב אין לברך ברכת שהחיינו. [שערי"ת (סי' תקנח ס"ב ק) ואור לציון (חיי"ג פכ"ה אות ג)]. ומי"מ כשחל י' באב בערב שבת, וסמוך לשבת רוצה ללבוש בגד חדש לכבוד שבת, רשאי אז לברך שהחיינו, שכיון שלובש לכבוד שבת ויש כבר הארת שבת, שפיר דמלי. [אור לציון (חיי"ג פכ"ה הגה ג)].

מברך שהחיינו על מילה וכדו' האם רשאי לפטור פרי

כשמברך שהחיינו על המילה או על פדיון הבן וכדומה יכול אז לפטור פרי חדש בברכה זו. [שד"ח (סס"ד מעי' בין מצרים סי' א אות ד) ואור לציון (חיי"ג פכ"ה הגה ג ד"יה ומי"מ). ועיי משי"כ שמעטא עמיקתא בגליון ערי"ב].

לצאת ע"י אחר מדין שומע כעונה

המברך ברכת שהחיינו בימים אלו כגון שנוהג היתר דבבר או שמברך עבור מצוה וכדומה, אין לצאת ידי חובה על ידו ולפטור כלי או פרי חדש, ובמקום צורך גדול יש להקל. [עיי' בשד"ח (מעי' ביהמ"צ סי' א אות ד) שמיקל בזה. ובשו"ת פלא יועץ (חיי"ב סי' כח) מחמיר. ועיי"ש בשד"ח שכתב להקל לענין סעודת פדיון הבן, אולם במברך בברית מילה כתב דיי"א (יברך את אברהם דף צח אות יא) דלא מהני כיון שהוא לא אגב הלחם. אולם לדעת שאר הפוסקים אפשר להוציא יד"ח ברכת שהחיינו אף שלא אגב הפת, עיי' בזה במנח"ש (חיי"א סי' ב) ובשמעטא עמיקתא בגליון קכ"ד ובגליון ערי"ב].

ברכת הטוב והמטיב

מותר לברך ברכת הטוב והמטיב בימי בין המצרים. [סידור יעבי"ץ, שערי"ת (סי' תקנא ס"ק י), שד"ח (מעי' בין המצרים סימן ב ס"ק ג) ואור לציון (חיי"ג פכ"ה אות ד)]. ואף בת"י"ב מותר לברך ברכה זו (כגון מי שילדה אשתו זכר למברכים בשו"מ). [אור לציון (שם)]. ועיין עוד להלן לענין קניית דברים שחייבים לברך עליהן ברכה זו מר"ח ואילך.

ברכת הגומל

מברכים ברכת הגומל בבין המצרים. [אור לציון (פכ"ה אות ד)]. ולענין ת"י"ב עיי' לקמן.

תיקון הצות

מבואר בכוונות האר"י ז"ל שיש להתאבל על החורבן בבהמ"צ אחר חצות, ויבכה כמו חצי שעה. [מיי"ב (סי' תקנא ס"ק קב)]. ונהגו אז לומר תקון חצות. [ערוה"ש (אות לט)]. ואומרים תיקון רחל (אחר חצות בצהריים) ואף בשנת השמיטה יש לאומרו. [כה"ח (אות רכד)]. וכל זה לבד ער"יש, ערב ר"ח, ר"ח וערב תשעה באב. [ערוה"ש (אות לט)].

טיוולים – זהירות מסכנה

יש אומרים שיש להמנע מהליכה לטיוולים בבין המצרים. [שד"ח (ח"ה פאת השדה מעי' בין המצרים סי' א אות ז)]. ולמעשה אין לאסור עכ"פ עד ר"ח אב, אלא שיש למעט בזה מחמת אבל של ימים אלה. [עיי' בשבט הלוי (חיי"י סיי' כז)].

הליכה למקום סכנה

בימים אלו יש להקפיד יותר משאר ימות השנה מהליכה למקומות שיש בהם חשש סכנה. [מקור חיים (לבעל החו"י"א אות יד)].

ניתוח

ראוי להמנע מעשיית ניתוח (שאינו דחוף) בימי בין המצרים. ואם הדבר קשה עכ"פ יש להקפיד מר"ח אב, ולכל הפחות משבוע שחל בו ת"י"ב. [בעל השבט הלוי (מבית לוי ביה"מ אות יב)].

שהיה בים

מן הדין מותר לרחוץ בבריכה ובים בימי בין המצרים. ויש אומרים שאין צריך לחשוש בזה משום סכנה אף בימים אלו. [הגרשז"א זצ"ל (שם פי"ד אות ה), בעל השבט הלוי (מבית לוי ביה"מ הגה ז), אור לציון (פכ"ה אות ה) עיי"פ התרוה"ד (סי' קג) והשלחן גבוה (סי' תקנא אות מה), שנהגו לרחוץ בימים ובנהרות בימים אלו]. ויש חוששים מהליכה לים בימים אלו מפני הסכנה. [מקור חיים (לבעל החו"י"י סי' תקנא סעי' ד) ושד"ח (ח"ה פאת השדה מעי' בין המצרים סי' א אות ז). והגר"י"ק זצ"ל (ארחות רבנו חיי"ב עמ' קסט) לא נתן לילדים לנסוע לים בבין המצרים משום סכנה]. ואם נכנס במקום שאינו [תשובות והנהגות (חיי"ב סי' רסג) כת' שמן הדין שרי אבל ראוי להמנע אם נכנס עמוק עד קרוב לקומת איש]. וכן אם עושה כן לצורך בריאות אין לחוש. [ארחות רבנו (חיי"ב עמ' קסט)], ומי"מ אין חילוק בנד זה, בין אם הלך לים לפני בין המצרים או לא. [הגרשז"א זצ"ל (שם), הגרשי"א זצ"ל (אשרי האיש חיי"ג פס"ח אות כא) ואור לציון (פכ"ה אות ה)].

טיסה

אין חשש בטיסה במטוס בימי בין המצרים, אולם ראוי להמנע בתשעת הימים במדת האפשר. [הגרשז"א זצ"ל (הליכ"ש פי"ד אות כ) ובעל השבט הלוי (מבית לוי ביה"מ עמ' יא הגה יב)]. ובמקום צורך מצוה עיין בסמוך.

ללכת יחידי

צריך לזהר מיי"ז בתמוז עד ט' באב שלא לילך יחידי מסוף ד' שעות עד סוף ט' שעות (משום שבהם קטב מרירי שולט). [שו"ע (סי' תקנא סעי' יח) ומי"ב (ס"ק קב). ועיי בביאור הלכה (שם) דלפי מה שמבואר בפסחים קי"א עיי"ב יותר יש לזהר מחד בתמוז עד שיתסר דודאי שכחין. והקפידא בזה היא ויקא בהליכה בדרך ולא הליכה בעיר. [ערוה"ש (אות לט) וחזו"א (דינים והנהגות פ"י"ט אות ה). ועיין זה כתב הא"י"א מבוטשאטש (סי' תקנא) שאין זה אלא במקום שומם שאין אנשים רגילין לילך שם].

ללכת בין חמה לצל

יש להזהר בימים אלו שלא לילך בין חמה לצל. [מייב (סי"ק קב)]. ונראה שעיקר הקפידא בזה למי שהולך כסדר בשביל שהוא בין החמה לצל ולא כשעובר באופן אקראי בין חמה לצל המצוי בדרך. [הגר"ח שליטי"א (קרא עלי מועד פ"ב אות יט)]. ומכל מקום כל החשש בזה הוא בדרך ולא בעיר, כמבואר לעיל.

עושה לצורך מצוה

אם הולך לצורך מצוה הנצרכת דוקא בימים אלו, אין לחוש לסכנות הנ"ל, ד"שומר מצוה לא ידע דבר רע". [התעוררות תשובה (סי' שמח), הגר"ש"א זצ"ל והגר"ח שליטי"א (ישא יוסף אור"ח ח"ג סי' קמד)].

הכאה לצורך חינוך

בימים האלו צריך להזהר יותר שלא להכות, אע"פ שעושה כן לצורך חינוך הילדים. [שו"ע (סי' תקנא סעי' יח) וקשו"ע (סי' קכב אות ב)].

דינים הנוהגים מר"ח עד ת"ב

הומרת דיני האבילות בתשעת הימים

הומרת דיני אבילות בטי' הימים כאבילות תוך לי' יום על קרוביו (ר"ל) ואינה כאבילות תוך שבועה. [מטה יהודה (סי' תקנא סי"ק יב) וישועות יעקב (שם סי"ק ג)]. וכן דעת הגר"ש"א זצ"ל [אבני ישפה ח"ג סי' נח ענף א] שהם שווים לכל מילי, ע"כ. ומי"מ יש מקומות שהחמירו באבילות של ימים אלו יותר מאבילות על קרובים כיון שאבילות דרבים חמירה טפי, ע"י במ"א (סי' תקנא סי"ק לח). וע"י עוד במהרי"ל (סימן רא). ויש מקומות שהקילו טפי כי הוי אבילות ישנה. וע"י משי"כ בשמעתא עמיקתא גליון שצ"ז].

למעט בשמחה

משנכנס אב ממעטין בשמחה. [שו"ע (סי' תקנא סעי' א)]. והיינו עד ת"ב. [קרוב נתנאל (תענית פי"ד אות ב)]. ויש אומרים עד עשירי באב. [כה"ח (אות א)].

להמנע מלהתדיין עם עכו"ם

ישראל שיש לו דין עם עכו"ם, אם יכול ישתמט ממנו עד ר"ח אלול ועכ"פ עד אחר ת"ב, דריע מזולתה. [שו"ע (סי' תקנא סעי' א) ומי"ב (סי' ק)].

משא ומתן

משא ומתן

מר"ח עד התענית ממעטים במשא ובמתן. [שו"ע (סי' תקנא סעי' ב)]. יש אומרים שיש למעט במשא ומתן של שמחה, כגון לקנות כלי כסף או צרכי חופה וכדומה. ויש אומרים שבכל משא ומתן צריך למעט בעת הזאת ולא יעסוק אלא כדי פרנסתו. ובזמנינו נהגו להקל בכל זה משום שהכל נחשב כעת כדי פרנסתו. [מייב (סי' יא)]. ומכל מקום טוב להחמיר לענין משא ומתן של שמחה (כגון קניית רהיטים וכדומה, אבל דבר לצורך העבודה אינו בכלל זה, עיין להלן), אף על פי שגם בזה נהגו להקל שמה לא יוכל להכין אחר כך. [נשע"ח (אות יג), אג"מ (ח"ג סי' ה) ואור לציון (פכ"ו אות א)].

קניית בגדים חדשים

מר"ח אב אסור לקנות בגדים חדשים ומנעלים חדשים אפילו דעתו שלא ללבושן עד אחר ת"ב. [רמ"א (סי' תקנא סעי' ז) ומייב (סי' טט)]. ולענין המוכר, מבואר לעיל דלצורך פרנסתו רשאי למכור. [וע"י משי"כ לעיל לענין נעלים חדשות, בדיני ברכת השחינון].

לצורך מצוה (תפילין, ספרים וכדו')

לצורך מצוה החל שרי'. [רמ"א (סעי' ג)]. ועל כן כשנזדמן לו לקנות תפילין חדשות ודאי מותר כיון שהוא רק למצוה. [אג"מ (ח"ג סי' ה)]. וכמו כן מותר לקנות ספרים לצורך לימוד ת"ת דחשיב כצורך מצוה. [הגר"ש"א זצ"ל (שם פי"ד הגה 26)]. וטלית שהיא בגד מסתבר שאסור אף שלובשין אותה רק למצוה. [אג"מ (ח"ג סי' ה)]. ואם אין לו ציצית לקיים בו המצוה (אפי' בהשאלה), מותר, ע"י ברב פעלים (ח"ד סי' כט)].

מבצעים

אם יש יריד, כיון שהוא דבר האבד שרי לכולי עלמא אם הוא מוצא אז בזול יותר. [מייב (סי' תקנא סי"ק יא) וכן איש חי (פ' דברים אות ב)].

דבר שלא יוכל לקנותו לאחר ת"ב

דבר שלא יוכל לקנותו לאחר ת"ב או שאין לו שהות לאחר ת"ב מותר לקנותו, אפילו הם צורכי חופה. [בן איש חי (פ' דברים אות ב)].

כלי בית וכדומה (קניית מכונות, מזגן וכדומה)

אסור לקנות מר"ח אב דבר שמחייב ברכת השחינון כי הוא כבנין של שמחה שאסור. [אג"מ (ח"ג סי' פ) ד"ה ד"ה ומוכנות]]. ועל כן אין לקנות מר"ח מכונת חדשה אם הוא לתענוג (אפילו באופן שמברכים עליה הטוב והמטיב כגון שיש לו אשה ובנים שגם נהנים מזה) כי הוא כמו בנין של שמחה שאסור. [אג"מ (שם)]. וכמו כן אין לקנות מזגן מר"ח משום משא ומתן של שמחה. [בעל השבט הלוי (מבית לוי ביה"מ ע"י יג הגה ט), ומי שסובל מאוד מהחום רשאי להקל בזה. [עיי"ש]].

קניית כלים לצורך העבודה (מכונות וכדומה)

מותר לקנות מכונות וכדומה לצורך פרנסה אף בתשעת הימים, שזה בכלל משא ומתן שבזמננו נהגו להקל (ואין זה מו"מ של שמחה שכתב בשע"ח שטוב להחמיר), ומצד שהחיינו יברך אחר ת"ב כי בשביל זה אין עליו ליבטל ממלאכתו. [אג"מ (אור"ח ח"ג סי' ה)].

יקבל המוצר בתשעת הימים

אם קנה כלי חשוב כגון רהיטים המיפים את הבית בזמן היתר לא יקבל אותם בטי' הימים אפילו באופן שאינו חייב לברך עליהם שהחיינו. [אג"מ (ח"ג סי' פב)]. [אא"כ יש חשש דבר אבד בדבר, שבכ"ג יקבלם ויברך לאחר ט' הימים].

יקבל המוצר לאחר תשעה באב

אין לקנות דברים שיש בהם משום שמחה (קניית רהיטי בית וכדו', עיין לעיל), אף שלא יקבל מה שקנה אלא לאחר תשעה באב. [אור לציון (פכ"ו אות א)]. ובמקום הצורך כן להקל בזה. [הגר"ש"א זצ"ל (הליכ"ש פי"ד אות כב)].

קניית מתנה ונתנתה

מותר לתת מתנות סוף שנה למלמד, לגננות או לנער בר מצוה וכדו' אף בתשעת הימים, ואם לא קנה לפני תשעת הימים נראה שמותר אף לקנותה בימים אלו אם עתה הוא זמן נתנתה. [ע"י במי"ב (סי' תקנא סי"ק מא) שכת' לענין תבי"א שאסור לשלוח מתנה לחברו. ומשמע דרק בת"ב אסור והיינו כי אסור זה הוא משום שאילת שלום כמבואר במי"א (שם סי"ק כא) וזה אסור רק בת"ב. [שם אות צא] שבתורת צדקה מותר אף בת"ב. ויש עוד טעם להתיר לענין מתנות סוף שנה וכדו' כי אין זה אלא כתשלום חוב ואינו דבר של שמחה, והוי כדבר האבד שמותר כמי"ש בדברי מלכ"אל (ח"ה סי' רלז) לענין נתנית משלוח מנות לאבל בפורים, עיי"ש. וכן פסק הגר"ש"א זצ"ל (הליכ"ש שם הגה 28) שמותר לתת מתנה בימים אלו. וכן דעת בעל השבט הלוי (מבית לוי ע"י כד אות ז)].

קניית טבעת וכדו' עבור כלה

קניית הטבעת שנותנים לכלה בשעת שידוכין, נחשבת דבר של שמחה שיש לאסרו בין ר"ח אב לטי' באב, אך אם יש לחוש להפסד, מותר. ולהודיע המקח מותר בכל אופן. [אג"מ (אור"ח ח"ד סי' פד אות א)].

קניית נעלי גומי לת"ב

מי ששכח לקנות נעלי גומי לת"ב קודם ר"ח, רשאי לקנותם אפי' בשבוע שחל בו ת"ב. [אג"מ (אור"ח ח"ג סי' ה), בעל שבט הלוי (מבית לוי ע"י יג הגה ח), כה"ח (אות ז) ואור לציון (שם הגה ב)].

בנין של שמחה

בית התונת בנו – ציור וכיור

מר"ח עד התענית ממעטים בבנין של שמחה, כגון בית חתנות לבנו או בנין של ציור וכיור. ואם היה כותלו נוטה ליפול, אף על פי שהוא של שמחה מותר לבנות (ולצורך מצוה החל שר'). [שו"ע (סי' תקנא סעי' ב)].

להרחיב דירתו (בנין להרוחה)

כל בניה שאינה צריך לו לדירתו ורק שעושה כן להרווחה בעלמא אסור. [מייב (סי"ק יב)]. אולם בנין שאינו להרוחה שרי כמבואר להלן.

בונה על מנת למנוע הפסד (כגון המשלם שכירות וכדו')

בניה ע"מ למנוע הפסד אפילו יש בה שמחה, מותרת. [מייב (סי"ק יג)]. ועל כן הדר בדירה שכורה ועיכוב הבניה תגרום לו הפסד ממון, רשאי לבנות ולשפץ ע"מ למנוע הפסד כפי ראות עיני המורה. [ובשבט הלוי ח"י סי' פב] כתב דיש להקל לחתלה רק עד שבוע של ת"ב, ובהפסד גדול מאד לפי ראות עיני המורה].

סיווד הבית

ממעטין אף בבנין של ציור וכיור. [שו"ע (סי' תקנא סעי' ב)]. ועל כן אין לסייד הבית מר"ח. [בעל השבט הלוי (מבית לוי ביה"מ ע"י ח אות ז)]. וכן אין לצבוע את הדירה בציורים מראש חודש אב, אף אם עושה כן עם גלגל המיוחד לכך. [אור לציון (פכ"ו הגה א)].

התקלקל הסיווד מחמת רטיבות וכדו'

אם נתקלקל הסיווד מחמת רטיבות וכדו' מותר לסייד אף בשבוע שחל בו ת"ב, כיון שאינו עושה להרווחה. [בעל השבט הלוי (מבית לוי ביה"מ ע"י יג הגה ח)].

הדבקות טפט

הדבקות טפט על הקיר אין בו איסור ברור (אף בשבוע שחל בו ת"ב), ומי"מ יש להמנע, ואם התחילו קודם ר"ח אב, יש להחמיר שיגמרו לפני שבוע שחל בו ת"ב. [אג"מ (אור"ח ח"ג סי' פב)].

עושה בקבלנות

אם שכר נכרי קודם ר"ח בקבלנות מותר בכל ואפי' בת"ב עצמו דנכרי אדעתא דנפשיה עביד, וה"ה אם קצץ עם הנכרי בקבלנות לצייר ביתו מותר לצייר מטעם זה. ומי"מ אם יכול לפייסו בדבר מועט שימתין עד אחר ת"ב תע"ב. [מייב (סי"ק יב)].

לצורך מצוה

בנין שהוא לצורך מצוה שרי, [רמ"א (סעי' ג)], כגון בניית בית למי שאין לו אשה ועדיין לא קיים מצות דירה ורביה. [מייב (סי"ק יד)].

לצורך מצוה רריבים

בנין לצורך מצוה של רבים כגון בית הכנסת מותר. [מייב (סי"ק יב)]. וכן הדין בציור וכיור. [בן איש חי (פ' דברים אות ה)].

מעקה

מותר לבנות מעקה בימים אלו ואף בת"ב שרי. [רוח חיים (סי' תקנא סי"ק ב), מועד לכל חי (סי' י אות ח ואות עב) וכן איש חי (פ' דברים אות ה)].

חיפוש דירה

מותר לחפש דירה לקניה בימים אלו. אולם אין ראוי לחתום על חוזה מכירה, אלא אם כן חושש שאולי יקדמנו אחר. [הגר"ש"א זצ"ל (הליכ"ש פי"ד הגה 71)].

לעבור דירה

יש אומרים שלעבור לדור לבית חדש מותר אם מוטל עליו לברך הטוב והמטיב ולא שהחיינו (כגון שיש לו אשה ובנים). [לבושי מרדכי (ח"א סי' קא)]. ומכל מקום עדיף שלא לעבור דירה מר"ח עד אחר ת"ב. [הגר"ח זצ"ל (קרא עלי מועד פי"ג אות ה)]. ובאופן שיש הפסד ממון (כגון שצריך לשלם דמי שכירות) מותר בכל אופן. [הגר"ש"א זצ"ל (שם פי"ד הגה לא)].

נגרות

הנגרים מותרים לעבוד עבודה שאינה בבנין. ואף להתקין את עבודתם, ולחברם בבית, וכגון ארונות מטבח וכדומה. [אור לציון (פכ"ו סוף הגה א) ואג"מ (ח"ג סי' פב) דלא כהבן איש חי (פ' דברים אות ה) שאסר כיור וציור על עצים של מלאכת הנגרים]. ולענין מוכרים העוסקים במשא ומתן יעויין לעיל.

ציור וכיור שלא בבנין

דוקא ציור וכיור בבנין אסור, אבל צייר שמלאכתו לצייר ציורים, רשאי לצייר אף בימים אלו. [אור לציון (פכ"ו סוף הגה א)].

נטיעה של שמחה

מר"ח עד התענית ממעטים בנטיעה של שמחה. [שו"ע (סי' תקנא סעי' ב)]. ומי"מ לא אסרו אלא נטיעה, אבל השקיית הגינה וגזיזת עשבים ופרחים שבחצרו שרי. [רבבות אפרים (ח"א סי' שעד)].

להצטרפות לרשימת התפוצה לקבלת הגליון כל שבוע ללא עלות

יש לשלוח דוא"ל למערכת: amikta@amikta.co.il